

Prva priporočila Mednarodne usmerjevalne skupine za proces dezinstitutionalizacije v Sloveniji v okviru Strategije Republike Slovenije za dezinstitutionalizacijo na področju socialnega varstva za obdobje 2024–2034 (StaDI 2024–2034)

Uvod

V skladu s Strategijo Republike Slovenije za dezinstitutionalizacijo na področju socialnega varstva za obdobje 2024–2034 (StaDI 2024–2034) je naloga Mednarodne usmerjevalne skupine (v nadaljevanju: MUS), da spremlja izvajanje strategije in zagotavlja učinkovito uporabo sredstev za dezinstitutionalizacijo. Člani MUS smo odgovorni za svetovanje in usmerjanje pri preoblikovanju institucionalnega varstva v skupnostno oskrbo, s ciljem izboljšanja kakovosti življenja uporabnikov in spoštovanja njihovih človekovih pravic.

MUS sestavljamo slovenski in mednarodni strokovnjaki. Namen MUS je podpirati proces dezinstitutionalizacije, sodelovati v različnih skupinah, komentirati dokumente in rezultate, nastale med procesom, in zagotoviti konzultacije ključnim deležnikom v procesu.

MUS vključuje šest strokovnjakov, med katerimi smo:

- **Jan Pfeiffer**, dr. med., psihiater in eden izmed vodilnih strokovnjakov in zagovornikov reforme duševnega zdravja in dezinstitutionalizacije na Češkem in po vsej Evropi. Dr. Pfeiffer je bil vključen v projekte preoblikovanja oskrbe za ljudi z oviranostmi v številnih evropskih državah. Je tudi ustanovitelj Evropske ekspertne skupine za dezinstitutionalizacijo (EEG) in eden od avtorjev Skupnih evropskih smernic za dezinstitutionalizacijo. Bil je član Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja in Odbora za preprečevanje mučenja pri Svetu Evrope.

Inštitut RS za socialno varstvo
Deinstitutionalizacija
Tržaška cesta 2, 1000 Ljubljana
deinstitutionalizacija@siol.net

**Odpiramo vrata za
enake pravice.**

INŠTITUT RS ZA
SOCIALNO VARSTVO
SOCIAL PROTECTION INSTITUTE OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Sofinancira
Evropska unija

- **Nic Crosby** trenutno vodi razvoj intenzivne podpore po osebni meri za ljudi v najbolj kompleksnih življenjskih situacijah v Združenem Kraljestvu. Ima večletne izkušnje z zagotavljanjem podpore po meri uporabnika, ki temelji na osebnem načrtovanju in individualnem financiranju. Praktične izkušnje ima tako na področju dela z odraslimi v kompleksnih življenjskih situacijah, kot na področju zgodnje obravnave otrok in mladih.
- **Dragica Fojan** ima več kot 26 let izkušenj na področju socialnega varstva, od tega 20 let na vodstvenih položajih. Delala je tako v nevladnem kot javnem sektorju in sicer kot: direktorica VDC Koper, koordinatorica regijske službe za obravnavo nasilja v družini ter kot predsednica sveta zavoda v procesu pilotnega projekta dezinstitutionalizacije Doma na Krasu. Ima dolgoletne izkušnje z multidisciplinarnim sodelovanjem, načrtovanjem in izvajanjem programov v skupnosti ter uvajanjem novih metod dela. Je poznavalka zakonodaje na področju socialnega varstva, mreže programov in storitev ter vodenja javnih zavodov.
- **Asist. Matej Vinko**, dr. med. spec. javnega zdravja se ukvarja z epidemiologijo duševnega zdravja. Je vodja Centra za duševno zdravje na NIJZ, vodja Nacionalnega programa za duševno zdravje 2018-2028 ter asistent na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani. Matej Vinko je specialist za javno duševno zdravje in ima večletne izkušnje s področja vodenja, organiziranja in načrtovanja preventive na področju duševnega zdravja. Je glavni urednik revije Javno zdravje, sodeluje pri vzpostavljanju in spremljanju dela centrov za duševno zdravje po Sloveniji, vodi razne kampanje za ozaveščanje na področju duševnega zdravja in upravlja izvajanje strategijo MIRA – Nacionalni program duševnega zdravja.
- **Emir Okanović** je Predsednik Zveze Sonček, prvi predsednik z oviranostjo, z izkušnjami v zagovorništvu za inkluzivno družbo. Je tudi član Sveta za invalide Republike Slovenije. Na Zvezi Sonček sodeluje v izobraževanjih zunanjih sodelavcev ter delno pokriva mednarodno dejavnost. V svoji karieri je bil dejaven na različnih projektih, izobraževanjih in konferencah. Kot uporabnik ima veliko izkušenj z življenjem v institucijah ter zunaj njih. Preko Sveta za invalide Republike Slovenije tvorno sodeluje pri oblikovanju politik in strategij na področju ljudi z oviranostjo. Poklicno deluje v invalidskem podjetju Skrbovin'ca, kjer je zaposlen kot promotor-informator ter vodja enote.
- **Sam Smith** je ustanoviteljica in izvršna direktorica neprofitne organizacije C-Change Scotland, ki podpira ljudi z oviranostjo pri samostojnem življenju in vključevanju v skupnost. Na Škotskem je imela ključno vlogo pri zapiranju večjih institucij, kot je Lennox Castle Hospital, eden največjih zavodov za ljudi z učnimi težavami v Združenem kraljestvu. Njeno delo je bilo osredotočeno na prehod uporabnikov iz institucionalne oskrbe v storitve, ki temeljijo na skupnosti, pri čemer je zagovarjala prilagojene storitve, ki spoštujejo avtonomijo in pravice posameznikov. S svojim delom je pomembno prispevala k razvoju politik, ki podpirajo neodvisno življenje in socialno pravičnost za ljudi z oviranostjo.

Okvir za pripravo prvih priporočil

Člani Mednarodne usmerjevalne skupine smo svoj prvi študijski obisk Slovenije izvedli od 24. do 28. marca 2025. V skladu s svojimi nalogami smo na terenu zagotavljali podporo različnim akterjem dezinstitutionalizacije in spremljali izvajanje StaDI 2024–2034, z namenom priprave priporočil in ugotovitev o procesu dezinstitutionalizacije v Sloveniji. Med prvim obiskom smo se člani skupine najprej srečali z izvajalci storitev na področju socialnega varstva oziroma oviranosti (Socialno varstveni zavod Hrastovec in nevladne organizacije, ki delujejo na področju oviranosti). Nato smo se srečali še z Ministrstvom za solidarno prihodnost (v nadaljevanju: ministrstvo) in Inštitutom Republike Slovenije za socialno varstvo (v nadaljevanju: inštitut).

Med obiskom smo zbirali informacije o poteku dezinstitutionalizacije v Sloveniji in nudila podporo različnim akterjem za nadaljnje korake. Spodnja priporočila in komentarji so bili oblikovani na podlagi opažanj iz obiska, ki smo ga opravili marca 2025 in prispevkov vseh zgoraj omenjenih organizacij.

Priporočila

Spodaj navajamo priporočila, ki smo jih oblikovali po prvem tednu sodelovanja z ekipo inštituta, obisku Hrastovca, srečanjih z NVO in dnevu preživetem z ekipo ministrstva.

1. Zagotoviti vključevanje vseh pristojnih ministrstev, delovnih skupin in nacionalnih predstavniških teles

V tednu našega obiska nam je postalo zelo jasno, da se številne strategije in razvojne skupine na nacionalni ravni prepletajo in jih pogosto koordinira eno izmed ministrstev. Naše prvo priporočilo je naslovljeno na celotno skupnost ministrstev, zagovornikov, varuha človekovih pravic in drugih akterjev – naj zagotovijo močno medresorsko sodelovanje in si skupaj prizadevajo za napredek dezinstitutionalizacije v Sloveniji. Priporočamo:

- *Tematika dezinstitutionalizacije naj se aktivno vključi v obstoječe delovne skupine, ki obravnavajo povezana področja. Akterji naj se izogibajo podvajanju dela, časa in napora ter čim bolj izkoristijo obstoječe skupine za načrtovanje, upravljanje in spremljanje procesa dezinstitutionalizacije.*
- *Predstavniki Ministrstva za socialno varstvo, Ministrstva za pravosodje in Ministrstva za zdravje morajo biti vključeni v razprave o izvajanju strategije, saj bo njihova podpora v določenih fazah ključna. Posebno pozornost je treba nameniti proaktivnemu usklajevanju z vsemi relevantnimi ministrstvi, tudi z odpravljanjem morebitnih zakonodajnih ali postopkovnih ovir, ki izhajajo iz medsebojne prepletenosti potrebnih sprememb.*

2. Priporočilo vsem ključnim deležnikom dezinstitutionalizacije – vključevanje družinskih članov

Na podlagi našega obiska člani mednarodne usmerjevalne skupine ugotavljamo, da družinski člani ljudi, nastanjenih v institucijah, trenutno niso aktivno vključeni v proces dezinstitutionalizacije.

Ključno je, da jih podpremo, da postanejo enakovredni partnerji v tem procesu in sodelujejo pri določanju, katere skupnostne storitve so mogoče – tako za uporabnike kot za podporo družinskim članom. Zato priporočamo:

- *Vsi ključni deležniki v procesu dezinstitutionalizacije naj aktivno vključujejo družinske člane ljudi z oviranostjo, ki so nastanjene v institucijah ali prehajajo v skupnost.*
- *Poleg tega naj se zagotovi podpora za razvoj forumov staršev/skrbnikov (na lokalni ali nacionalni ravni), ki vključujejo družine/skrbnike odraslih ljudi z oviranostjo, ki živijo v skupnosti, in družine otrok z oviranostjo. Namen forumov naj bo podpreti nadaljnji razvoj skupnostnih storitev, ki so skladne s človekovimi pravicami, in ki ustrezajo potrebam posameznikov in njihovih družin – zdaj in v prihodnje – ter hkrati preprečujejo potrebo po institucionalni oskrbi.*

3. Priporočilo ministrstvu – jasna zavezanost k dezinstitutionalizaciji

Trenutni akterji v Sloveniji niso dovolj seznanjeni s tem, da bo prišlo v okviru StaDI 2024–2034 do preoblikovanja institucij in da bodo ljudje, ki zdaj živijo v institucijah, živeli v skupnosti. Ni jasno, kakšno vlogo bodo imeli različni akterji v procesu dezinstitutionalizacije, kdo upravlja te procese in kaj v praksi pomeni izvajanje 19. člena Konvencije o pravicah ljudi z oviranostjo. Brez jasne in jedrnate vizije, kaj bo ta strategija prinesla ljudem, njihovim družinam in zaposlenim, bo najverjetneje še naprej prihajalo do odpora proti dezinstitutionalizaciji. Zato ministrstvu priporočamo da:

- *Javno in jasno izrazi zavezo k preoblikovanju institucij za ljudi z oviranostjo v skupnostne storitve.*
- *Vsem deležnikom jasno predstavi vizijo, kako bo potekalo preoblikovanje institucij, kako bodo vzpostavljene skupnostne storitve in kakšen bo končni sistem skupnostne podpore, ki bo preprečeval institucionalizacijo.*
- *Nemudoma uskladi vse svoje politike, smernice in zakonodajne predloge s potrebami dezinstitutionalizacije.*
- *Spremeni opise delovnih mest direktorjev in strokovnih vodij institucij tako, da bodo ta izrecno vsebovala odgovornosti v zvezi z izvajanjem dezinstitutionalizacije in zagotavljanjem pogojev za neodvisno življenje v skupnosti za stanovalce.*
- *Razvije »teorijo spremembe«, ki bo podpirala uresničevanje vizije v desetletnem obdobju in bo pojasnila, kakšna prizadevanja so potrebna za uspešno preoblikovanje institucij v skupnostno podporo po vsej Sloveniji.*
- *Ministrstvo skupaj z inštitutom razvije nabor kazalnikov rezultatov, ki bodo podpirali »teorijo spremembe«.*
- *Ministrstvo naj prednostno zagotovi razvoj in predstavitev dobrih praks iz Slovenije, ki jih lahko uporabimo za praktično ponazoritev tega, kakšen model podpore za ljudi z*

*oviranostjo si želimo vzpostaviti v Sloveniji (tj. želimo, da ljudje z oviranostjo prejmejo **tak model podpore**).*

4. Priporočilo ministrstvu – vključevanje ključnih akterjev v proces dezinstitutionalizacije

Neprekinjen dialog in soustvarjanje procesa dezinstitutionalizacije s ključnimi akterji (vključno z ljudmi z oviranostjo, ki so trenutno nameščeni v institucijah, ljudmi z izkušnjo življenja v instituciji, ki trenutno živijo v skupnosti in njihovimi družinskimi člani in družinskimi člani otrok z oviranostjo) in vključujoče odločanje o dezinstitutionalizaciji sta ključna dejavnika za uspeh. Odločitve morajo temeljiti na spoštovanju človekovih pravic (zlasti 19. člena Konvencije) in stremeti k iskanju najboljših rešitev in izboljšanju standardov kakovosti storitev. Zato priporočamo:

- *Ministrstvo naj poišče načine, kako vključiti vse akterje v izvajanje strategije, saj s tem postavi model oz. vzgled, kaj se pričakuje od institucij pri načrtovanju preobrazbe.*
- *Strateška skupina ministrstva naj zagotovi aktivno udeležbo ljudi z izkušnjami in ustrezno zagovorniško podporo za njihovo udeležbo.*
- *Ministrstvo naj zagotovi, da se v aktivnosti, ki se nanašajo na merjenje kakovosti življenja aktivno vključujejo ljudje z izkušnjo in družinskih članov.*

5. Priporočilo ministrstvu – upravljanje procesa preoblikovanja institucij

Institucije se v procesu dezinstitutionalizacije soočajo z velikim izzivom, saj ta proces od njih zahteva, da razvijejo oblike podpore, ki niso institucionalne in se bistveno razlikujejo od njihovega dosedanjega načina delovanja. Raziskave in mednarodni primeri prakse kažejo na to, da bodo institucije same po sebi razvijale institucionalne rešitve. Dezinstitutionalizacija torej ne bi smela biti odvisna zgolj od institucij, niti ne bi smela postati izključno ali primarno odgovornost vodstva institucije. Zato priporočamo:

- *Ministrstvo naj zagotovi zunanje upravljanje procesa preobrazbe posameznih institucij, z jasno določenimi nalogami in odgovornostmi vseh vključenih deležnikov;*
- *Zunanje upravljanje preoblikovanja naj vključuje ljudi z izkušnjo, predstavnike družin, predstavnike skupnostnih storitev in predstavnike lokalne skupnosti.*

6. Priporočilo ministrstvu – varovani oddelki

Med našim obiskom je bilo predstavljeno raziskovalno poročilo »Preobrazba varovanih oddelkov v skupnostne oblike oskrbe odraslih in otrok z oviranostjo«, pri čemer je član MUS Jan Pfeiffer sodeloval pri okrogli mizi, ki je sledila predstavitvi poročila.

Radi bi poudarili, da socialnovarstveni sistem v Sloveniji, ki dovoljuje varovane oddelke v institucijah, razumemo kot anomalijo in hudo kršitev človekovih pravic. Posebno v prostoru, ki bi moral zagotavljati podporo ljudem z oviranostjo, so varovani oddelki neprimerni in zastareli.

Takšna praksa vztraja, kljub številnim primerom dobre skupnostne podpore tudi za ljudi z najzahtevnejšimi potrebami. Člani mednarodne usmerjevalne skupine imamo o tem konkretne izkušnje in strokovno znanje, ki ga lahko delimo.

Seznajeni smo bili tudi s pilotnim projektom specializiranih enot za otroke in mladostnike z oviranostjo, kjer je dovoljena uporaba prisilnih varovalnih ukrepov. Z vidika otrokovih pravic in pravic ljudi z oviranostjo gre tudi tukaj za kršitev pravic otrok (glej Konvencijo ZN o otrokovih pravicah). Različne raziskave kažejo, da tak pristop povzroča ponovno viktimizacijo in travmatizacijo otrok in ima psihološke, fizične in socialne posledice, ki nikoli ne vodijo k okrevanju.

Zato priporočamo ministrstvu da:

- *Takoj prepove uporabo prisilnih zaščitnih ukrepov v specializiranih enotah za otroke in mladostnike ter zagotovi intenzivno podporo tem otrokom in mladim v skupnosti. Predlagamo, da se Zakon o socialnem varstvu ustrezno spremeni, da bo omogočal skupnostno podporo tem otrokom in mladim (bodisi v matični družini, rejniški družini, individualnem stanovanju z družinskim pristopom ali v manjših oblikah skupnostne podpore).*
- *Pripravi predlog za preoblikovanje varovanih oddelkov v socialnovarstvenih zavodih in zaustavi vzpostavljanje novih varovanih oddelkov za odrasle. Na podlagi pripravljenega predloga naj naroči izvedbo pilotnega projekta preoblikovanja enega varovanega oddelka za odrasle. Ta predlog mora vključevati razvoj robustnih skupnostnih kriznih intervencijskih storitev in intenzivne podporne alternative, saj pritisk za ustanavljanje varovanih oddelkov pogosto izvira prav iz pomanjkanja takih alternativ. S tem bo ministrstvo omogočilo postopno ukinjanje varovanih oddelkov v sedanji obliki.*

Člani Mednarodne usmerjevalne skupine smo pripravljeni sodelovati pri pripravi predlogov za boljše oblike podpore osebam (odraslim in otrokom), ki so trenutno nastanjene v varovanih oddelkih, organizirati strokovne študijske obiske dobrih praks in svetovati ministrstvu ter izvajalcem, ki upravljaajo te oddelke.

7. Priporočilo ministrstvu – zagotovitev zakonodajnega okvira za dezinstitutionalizacijo

Več predstavnikov nevladnih organizacij in vodstev institucij je izpostavilo, da dezinstitutionalizacije ni mogoče izvajati v okviru obstoječega sistema. Ob tem pa že obstajajo dobre prakse skupnostnih storitev v Sloveniji, ki delujejo v okviru obstoječe zakonodaje.

Priporočamo celovit pregled in identifikacijo zakonodajnih ovir za izvajanje dezinstitutionalizacije, da bo ta proces lahko potekal čim bolj gladko v naslednjih desetih letih in da bodo ljudje z oviranostjo lahko uresničevali pravice, ki jim jih zagotavlja Konvencija. Med obiskom sta bila posebej izpostavljena pravica do dela in pravica do vključevanja v redne izobraževalne programe. Ministrstvo je predstavilo tudi predlog sprememb Zakona o socialnem varstvu za lažji prehod v skupnost. Zato priporočamo ministrstvu da:

- *Zagotovi ustrezen zakonodajni okvir, ki omogoča dezinstitutionalizacijo in da poda jasno razlago obstoječe zakonodaje.*
- *Opravi pregled obstoječe zakonodaje in pripravi časovnico sprememb, ki bodo omogočale vedno večje možnosti za življenje oseb z oviranostjo v skupnosti.*
- *Poišče načine za zagotavljanje neodvisnega pravnega svetovanja in/ali usposabljanja za nevladne organizacije in druge deležnike, s ciljem informiranja o zakonodaji in odpravljanja nesporazumov;*
- *Čim prej začne postopke za spremembo Zakona o socialnem varstvu, s čimer bi omogočili vzpostavitev skupnostne podpore in zagotovili pravno podlago za delovanje multidisciplinarnih timov, katerih namen je selitev ljudi iz institucij in preprečevanje institucionalizacije;*
- *Začne prenovo zakonodaje o skrbništvu, z namenom spodbujanja odločanja s podporo in zmanjševanja skrbi izvajalcev glede odgovornosti;*
- *Poišče načine za razširitev zaposlitvenih možnosti za osebe z oviranostjo onkraj posebnih zaposlitvenih centrov ter odstrani zakonodajne ovire za njihovo zaposlitev (npr.: invalidska pokojnina in nekateri socialni prejemki so v navzkrižju z vključitvijo na trg dela).*
- *Prav tako priporočamo, da se kot visoka prednostna naloga obravnavajo zakonodajne prilagoditve za širjenje zaposlitvenih možnosti in dostopa do običajnih izobraževalnih programov za osebe z oviranostjo.*

8. Priporočilo ministrstvu – stanovanjska problematika

Sogovorniki so nas obvestili, da v Sloveniji primanjkuje socialnih stanovanj, pri čemer ni nobenih stanovanj namenjenih posebej ljudem z oviranostjo, ki prehajajo iz institucij. Evropske smernice (2012) poudarjajo, da morajo imeti ljudje z oviranostjo dostop do cenovno in fizično dostopnih stanovanj, ki niso ločena od skupnosti in so varna. Politike naj bodo oblikovane in sprejete tako,

da zagotavljajo razpoložljivost socialnih stanovanj in povečujejo število stanovanj, zasnovanih po načelih univerzalne dostopnosti v skupnosti.

Za uspešen proces dezinstitutionalizacije je ključno zagotoviti namenska stanovanja za ljudi, ki prehajajo iz institucij. Ugotavljamo, da bi bilo treba v desetletnem obdobju izvajanja StaDI 2024–2034 zagotoviti vsaj 4.000 stanovanj. Zato priporočamo da:

- *Ministrstvo skupaj s drugimi pristojnimi ministrstvi nameni 20 % socialnih stanovanj osebam z oviranostjo, ki prehajajo iz institucij, in določi pravni okvir za uresničitev tega cilja, v povezavi s širšimi naložbami v socialna stanovanja.*

9. Priporočilo ministrstvu – reševanje vprašanja stavb ob preoblikovanju institucij

Vodstvo Hrastovca je izpostavilo vprašanje, kaj se bo zgodilo s stavbami institucije (npr. gradom), ko bodo uporabniki izseljeni. Zavedamo se, da se s podobnim vprašanjem že sooča Dom na Krasu, ki je večino svojih uporabnikov že preselil v skupnost. V skladu s StaDI 2024–2034 se bo s tovrstnim vprašanjem kmalu soočilo še več institucij. Zato priporočamo da:

- *Ministrstvo pripravi smernice za zaprtje in ponovno uporabo stavb, potem ko bodo institucije izpraznjene, in se ob tem jasno zaveže, da se ti prostori nikoli več ne bodo uporabljali za institucionalno varstvo.*

10. Priporočilo ministrstvu in Socialnovarstvenemu zavodu Hrastovec – načrt preobrazbe

Kljub navodilu ministrstva Hrastovec še ni začel pripravljati načrta preobrazbe. Za sistematičen in trajnosten prehod v skupnost je nujno, da Hrastovec tak načrt pripravi. Pomembno je, da vodstvo zavoda in svet zavoda prejmeta jasna navodila za oblikovanje načrta preobrazbe ter da so v pripravo vključeni vsi ključni deležniki – stanovalci, zaposleni, vodstvo, svet zavoda, ministrstvo in drugi. Zato na podlagi našega obiska priporočamo da:

- *Ministrstvo za solidarno prihodnost naroči svetu zavoda in vodstvu Hrastovca, da pripravi načrt preobrazbe. Če zavod pri pripravi načrta potrebuje podporo, naj mu jo ministrstvo zagotovi (npr. v okviru projekta CUDI).*
- *Ministrstvo naj vzpostavi redno komunikacijo z zavodom Hrastovec za poročanje o napredku pri doseganju ciljev zastavljenih v načrtu preobrazbe.*

11. Priporočilo Socialnovarstvenemu zavodu Hrastovec – vključevanje vseh deležnikov v preoblikovanje zavoda

Ključno je, da se v proces dezinstitutionalizacije vključijo vsi zaposleni (ne le vodstvo in strokovni kader) ter stanovalci. Vsi akterji, vključno s predstavniki različnih skupin znotraj zavoda, morajo sodelovati pri načrtovanju preobrazbe, na sestankih, pri razpravah o prihodnosti zavoda, na usposabljanjih za dezinstitutionalizacijo ter pri soustvarjanju skupnostnih storitev. Zato priporočamo da:

- *Vodstvo Hrastovca vsem zaposlenim in stanovalcem omogoči sodelovanje v razpravah, na sestankih in v vseh načrtovalnih procesih in zagotovi ustrezno usposabljanje za delo in življenje v skupnosti – tako za zaposlene kot za stanovalce. Pomembno je, da se*

zaposlenim, sindikatom in drugim predstavniškim telesom jasno predstavi, kako bo potekalo preobrazba zavoda, kakšne bodo nove delovne naloge, katere karijerne možnosti bodo na voljo v okviru preobrazbe in kako bosta videti delo in življenje v skupnosti.

12. Priporočilo ministrstvu in inštitutu – merjenje napredka dezinstitutionalizacije

Med obiskom smo ugotovili, da je v Sloveniji, podobno kot v drugih državah, razumevanje, kaj pomeni dober proces dezinstitutionalizacije, zelo raznoliko. Zato je smiselno meriti uspešnost procesa z uporabo enega od že obstoječih orodij za merjenje dezinstitutionalizacije, ki temeljijo na 19. členu Konvencije o pravicah invalidov.

Tako Konvencija kot tudi komentarji Odbora za pravice ljudi z oviranostjo določajo standarde za skupnostne storitve, ki spoštujejo pravice oseb z oviranostjo. Na ta način lahko napredek merimo na podlagi veljavnega in zavezujočega mednarodnega dokumenta. Zato ministrstvu priporočamo da:

- *Ministrstvo naj naroči Inštitutu za socialno varstvo, Mednarodni usmerjevalni skupini in osebam z izkušnjo, naj pregledajo obstoječa merilna orodja za spremljanje napredka dezinstitutionalizacije in uresničevanja pravice do neodvisnega življenja v skupnosti, kot jo opredeljuje 19. člen Konvencije o pravicah invalidov.*
- *Ministrstvo naj sprejme priporočilo Inštituta za socialno varstvo in začne uporabljati izbrano orodje kot podporo v procesu preoblikovanja zavoda Hrastovec.*

13. Priporočilo Inštitutu za socialno varstvo – dobre prakse in metode dela

V Sloveniji že obstajajo dobre prakse skupnostne podpore, vendar so pogosto spregledane ali premalo izpostavljene. Priporočamo, da se te dobre prakse sistematično dokumentirajo, da bi bolje razumeli, kaj neko storitev dela učinkovito. Dokumentacija naj vključuje opis ključnih dejavnikov, ki prispevajo k uspešnosti, korake za vzpostavitev takšnih praks in jasno opredeljene ključne pojme (npr. krepitev moči, skupnostna storitev, uporabniška perspektiva ipd.).

Priporočamo:

- *Inštitut za socialno varstvo naj pripravi kratek, jasen in lahko razumljiv pregled dobrih praks skupnostne podpore v Sloveniji, ki vključuje opise ključnih dejavnikov za uspeh, praktična orodja za izvajalce in uporabnike ter natančno opredeljene ključne koncepte.*
- *Pregled dobrih praks naj je pripravljen na interaktivni način, ki omogoča sprotno dopolnjevanje z novimi vsebinami.*

14. Priporočilo Inštitutu za socialno varstvo – analiza tveganj za dezinstitutionalizacijo

Med našim obiskom in pogovori z deležniki smo identificirali več potencialno visokih tveganj, ki bi lahko upočasnila ali celo zaustavila proces dezinstitutionalizacije v Sloveniji (npr. trenutno ni jasno, ali bo vlada odobrila Strategijo StaDI 2024–2034). Ključno je, da ta tveganja vnaprej predvidimo, da jih lahko ublažimo ali preprečimo. Priporočamo:

- *Inštitut naj v sodelovanju s člani MUS pripravi seznam tveganj, ki bi lahko upočasnila ali zaustavila proces dezinstitutionalizacije v Sloveniji, in pripravi načrt za obvladovanje oz. zmanjševanje identificiranih tveganj.*